3. Fıkıh İlminde Mezhepler Sonrası Gelişmeler

Mezheplerin teşekkülünden zamanımıza kadarki asırları fıkhın istikrar dönemi olarak isimlendirmek makul ve gerçek olanıdır. Bu dönemi duraklama, gerileme ve uyanış gibi isimlerle ifade etmek son derece yanlıştır. Bu şekildeki isimlendirmeler batılı araştırmacılara ait olup gerçeği yansıtmamaktadır.

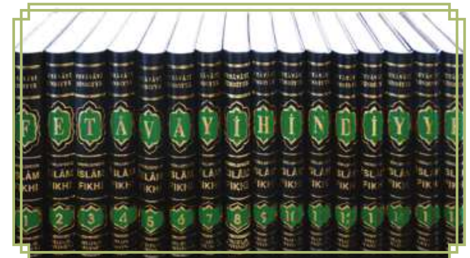
Kanunlaştırma döneminden önce istikrar dönemi yaklaşık olarak 925 yılından başlar, 1869 yılına kadar devam eder. Bu zaman diliminden önce mezhepler oluşmuş, müessese olarak kuruluşunu tamamlamış, usulü ve ilkeleri ortaya konmuş, hem âlim yetiştiren hem meselelere çözüm getiren, istikrarlı araştırma merkezleri hâline gelmiştir. Bundan sonraki dönemde fıkıh istikrar bulmuş bir yapı olarak faaliyetini sürdürmüştür. Bu dönemde artık araştırmaları kurumsallaşmış olan bu mezhebler zaviyesinden meselelere çözüm aranmıştır. Bir çözüm aranırken 'kime göre' veya 'filana göre' üslubu yer alacaktır. Bu sonuca, daha önceki müctehid ve imamlarımızın çalışmaları vesilesiyle varılmıştır.

Bu dönemde yapılan çalışmaları maddeleyerek şöyle izah edebiliriz:

- Dönemin ilk asırlarında özellikle Hanefî mezhebinde mezheb içi usül çalışmaları yapılmıştır.
- Zamanla ortaya çıkmış yeni meselelerin cevapları temel ilkelere göre verilmiş ve bu yolda eserler yazılmıştır (Vakıât, Fetava veya Nevazil).
- Tahric işi yapılmıştır. Yani daha önce verilmiş hükümlerin sebep ve illetleri tesbit edilmiştir.
- Tercih işi yapılmıştır. Yani hangi görüş daha kuvvetli ve tercihe değer ise onlar tesbit edilmiştir.
- Kavaid-i Külliye eserleri yazılmıştır.
- Metinler (mezheplerin temel kitapları, ders kitapları) yazılmıştır.
- Fıkıh eserlerinde geçen hadislerin tahrici yapılmış olup hadislerin sıhhat durumu ortaya konmuştur.
- Yazılmış olan eserlere şerhler ve haşiyeler yazılmıştır.
- Umumiyetle âlimlerimizi ve özelde mezhebleri müdaafa eden eserler yazılmıştır.
- Müstakillen fetva kitapları yazılmıştır. Bunlar da ya resmi olarak veya sivil olarak hazırlanmıştır.
- Bu dönemde bazı kanunnameler ve fermanlar çıkarılmıştır.
- Mahkemelerde hükümler kayıtlara geçirilmiş ve böylece şer'iye sicilleri oluşturulmuştur.

Devlet tarafından heyetlere resmen hazırlatılan fetva kitabına en güzel örnek 1664-1672 yılları arasında Hindistan'da Hanefî mezhebine göre hazırlanmış olan **Fetava-yı Hindiyye**'dir. Bu arada Osmanlı Devletinde Şeyhulislamlık gibi bir makamda bulunan âlimlerin yazdığı fetva kitaplarına da resmi muamele yapılmıştır. Buna Ebu's-Suud'un **Fetava**'sını örnek verebiliriz.

Fetava-yı Hindiyye

